

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5—
četrt leta 2:50
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 20. novembra t. l.

Obvestilo.

Dne 1. oktobra t. l. je minilo sto let, odkar je bil rojen v Cerknem na Goriškem znameniti slovenski učenjak dr. Franc vitez Močnik — »oče slovenskemu učiteljstvu«, ustanovnik in poštvovalni podpornik »Vdovskega učiteljskega društva« itd. — Da proslavimo stoletnico rojstva svojega odličnega rojaka, smo se odločili, posvetiti prihodnjo številko svojega lista počestitvi spomina tega velikega slovenskega moža in radodarnega prijatelja slovenskega učiteljstva. — Prosimo vse tovariše in tovarišice ter vse slovenske znanstvenike, da omogočijo ta jubilej čimbolj dvigniti s svojimi doneski! — Rokopise prosimo najzadnje do 15. t. m. na naslov našega uredništva. — Zagotovljenih imamo že več prispevkov, a naša želja je, naj bi bil ob tem izrednem slavlju udeležen čim največji krog slovenskega učiteljstva!

Leto se nagiblje h koncu. Vse cenjene naročnike in naročnice vladno in nujno prosimo, naj nam pošljejo zastalo naročnino, da nam bo mogoče poravnati svoje račune. V teh težkih časih zvesto izpolnimo svojo nalogo po svoji najboljši vesti in vednosti; pričakujemo torej od svojih cenjenih naročnikov in naročnic, da tudi oni nam nasproti store svojo dolžnost.

Pelikan.

O ptici pelikanu pripoveduje legenda da si pretrga na prsih žile krvi, samo da more v skrajni sili in potrebi nahraniti svoje mladiče. Njegova ljubezen do lastnih mladičev je tako velika in požrtvovalna, da jim daruje svojo srčno kri, ako je treba ohraniti njihovo življenje.

Ta legenda se nam zbuja v spominu ob dejstvu, ko tudi slovensko učiteljstvo v sedanjem težkem času polaga na oltar domovine vse, kar ima in zmore — svojo kri in skromnost svojega svetnega blaga,

da v srca otrok in odraslih polaga seme ljubezni, lije balzam utehe, daje bratu roko v pomoč, izkušeno besedo v ravnanje, tešeč rane, dvigajoče obupajoče.

Vsa naša srca so odprta — iz njih je darovano splošnosti vse, kar ji more služiti v sedanjih najsilnejših dneh, četudi se morajo lastna oseba in svoji utesnjevati v skromnosti, nerazvajanosti in pritrgovanju še bolj, nego je bila to doslej metoda učiteljskega gospodarstva in življenja učiteljskih rodov.

Mnogo je naših tovarišev pod orožjem, nekateri so že podlegli smrtonosnim krogam in neozdravljivim ranam, mnogo je ranjenih, nekaj ujetih — naše vrste so dale, kar so imele domačini najboljšega. A že še pripravljajo drugi, da stopijo pod prapore.

Koliko je pa učiteljskih rodov, ki so poslale na bojno polje, kar imajo najdražjega v svojem krogu — kri svoje krvi, svoje sinove! In tudi tu se zopet odpirajo vrata, da se z naših domov izlijejo nove vrste na najvišji ukaz!

Danes še ne moremo ugotoviti vseh števil; a velika bo končna vsota, ki bo govorila, koliko borcev je dalo slovensko učiteljstvo svoji domovini!

In naše tovarišice, naši učenci, naše učenke? Preglejte izkaze nabranega denarja, sadja, krepčil in oblek, pa boste vedeli, da so se naše učilnice izpremenile v delavnice požrtvovalnega domoljubja, ki jim vladajo naše slovenske učiteljice, v premožnih slučajih dolagajoč iz svojega, kadar poidejo sredstva, nabrana pri dobrotljivih ljudeh.

Velik čas udarja z vso vehemenco in brezobzirnostjo ob sedanjo dobo skelečnih ran in potokov krvi, ko ima smrt v vseh kulturni Evropi najstrašnejšo žetev — a ta velik čas je dobil tudi velike ljudi, veikle po žrtvah! In med temi velikimi ljudmi je slovensko učiteljstvo!

Učiteljstvu iz Galicije.

Zaradi sovražnega navala, od katerega je Galicija v veliki meri prizadeta, je pobegnilo ogroženo prebivalstvo v razne, od svoje domovine oddaljene kraje, kjer se nahaja v tej začasni nastanitvi

gimi igračami, svoji deci namenjenih knjig pa ne kupijo.

Na drugi strani pa se od teh knjig in knjižic obetajo našemu konviktu lepi in stalni dohodki. Naši mladinski pisatelji — sami učitelji so! — spisujejo te knjige brezplačno, kar je v teh dragih in materialističnih časih izredno požrtvovalno. Taki so samo slovenski učitelji.

Po teh uvodnih besedah si oglejmo tovariša Iva Trošta!

Njegovo ime je znano v slovenskem literarnem svetu. Napisal je že obilico pripovednih spisov v razne naše liste — koliko in kam vse, to ve le on sam, ker se je podpisoval z najrazličnejšimi imeni. Ivo Trošt pa je dober znanec tudi slovenski mladini. Odprti katerikoli letnik »Zvončka«, poysođ dobiš Troštovo ime. Snov njegovim mladinskim spisom je najrazličnejša, a vsa je zajeta iz živega življenja. Tudi njegove basni in pravljice so le slika in zrcalo realnega življenja. Zato so se pa Troštovi spisi mladini priljubili. Steti ga smemo med najboljše slovenske mladinske pisatelje, brez vsakega oporekanja pa med najproduktivnejše. V tihih in mirnem svojem službenem kraju vrši svoj šolski in pisateljski posel dan za dnem, leto za letom.

v skrajno bednem položaju. Med temi begunci je tudi večje število učiteljstva, ki je z družinami vred v veliki stiski. Največje važnosti je, da dvignejo ti nesrečneži, kakor hitro mogoče, svoje normalne, tuintam že za par mesecev izplačljive prejemke, kakor tudi da se jim pomaga s kako podporo. Ker se domneva, da bivajo gališki učitelji tudi na Kranjskem, je c. kr. deželni šolski svet za Galicijo naprosil c. kr. dež. šolski svet za Kranjsko, da ta pozove podrejene šolske oblasti, in sicer okrajne šolske svete in eventualno tudi ravnateljstva srednjih šol, da tam zglaseče se učiteljstvo iz Galicije sprejmejo, njih prošnje po možnosti kratko zabeležijo, ko se je kolikor mogoče dognala istinitost prosilca in po preizkušnji resničnosti njih napovedi, in jih vpošljejo s primernim tabelaričnim izkazom, pripomnivši morebiti, v kolikor bistvo zadeve ta utemeljuje, naravnost gališkemu deželnemu šolskemu svetu v Biali.

Od vodstva organizacije poljskega ljudskošolskega učiteljstva smo prejeli ta poziv:

Pomožni odbor za učiteljstvo iz Galicije, ki je pobegnilo zaradi ruske invazije, osnovan od učiteljskih združenj v Galiciji, prosi vse tovariše in tovarišice, ki so bili prisiljeni v tujini iskati zavetja, naj na podpisani naslov čimprej pošljejo nastopne podatke:

1. Sedanje bivališče z natančnim naslovom in z opisom materialnega položaja;
2. službeni značaj in pristojno službeno mesto (službeni kraj);
3. zaradi invazije povzročene materialne škode;
4. eventualne želje, oziroma zahteve;
5. po možnosti natančen spis okolščin, ki so onemogočile bivanje v ogroženem službenem kraju in ki je zaradi njih nastal beg;
6. popis stanovanjskih, življenskih in pridobinskih razmer v sedanjem bivališču;
7. znane naslove drugih tovarišev in tovarišic, oziroma izjave o njih položaju in potrebah;
8. eventualne druge informacije.

Produktivni njegovi sili ni miru, ni odpočitka. Ivo Trošt je pravi ljudski — narodni učitelj, ki si je zgradil pot s svojim delom v narodno dušo.

Sedaj je začel v založbi Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta izdati svoje zbrane spise za mladino, ki jim je dal izraziti naslov — Moja setev: kar je ljubeznivi pripovedovalec Ivo sejal, to naj žanje mladina v svojo duševno hrano.

Prvi zvezek, ki leži pred menoj, obsega daljšo povest »Oživele resnica«. — Priznati moram, da sem prečital to povest z velikim in trajnim zanimanjem. Ta sodba bi pa morda ne veljala, češ, simpatija do založništva in pisatelja govori iz tebe kot glas subjektivno sodečega človeka. A da se zavarujem proti takemu očitku, sem dal knjigo prečitati svojemu desetletnemu otroku, ki mi je tudi povedal svojo sodbo: »Povest je jako lepa, samo škoda, da ni v knjigi podob!« (Moj otrok namreč pozna vse uvodoma omenjene knjige.)

Tako je — Roma locuta! Vesel sem te izpovedi od najkompetentnejše strani, ki mora pisatelju veljati kot priznanje, založništva pa v ravnanje. Troštu teče beseda gladko, doumljivo, kakor bi poslušali osebno njegovo preprosto govorico. (V ko-

Vsi tozadevni dopisi naj se naslovijo na:

Sekretariat »Komitetu kolezanskiiej pomocy« w biurach »Zwiazku polskiego nauczycielstwa ludowego« w Krakowie, Rynek L. 29.

Predsednik: Stanislaw Nowak.

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Herman Rudež.

Med drugimi žrtvami, ki jih zaznamuje slovenski narod in posebno slovensko učiteljstvo, je tudi tovariš Herman Rudež, nadučitelj v Dekanah. Ni mu bilo dano, da bi stopil z znano slovensko hrabrostjo pred sovražnika domovine; podlegel je zavratni morilki — koleri. Bil je nedaleč od bojišča, a zaradi bolezni se je vrnil. Tovariš Bertok iz Škofij ga je 11. okt. spremlil v bolnišnico v Krems, kjer je 13. oktobra že preminl. Kakor blisk z jasnega se je hipoma raznesla med znanca in prijatelje ta grozna novica. Njega, ki so ga vsi čislali zaradi njegovih vrlin, ni več med živimi! Mlad se je ločil od sveta, a neizbrisen ostane njegov spomin. Kako se je žrtvoval za narodni prospeh za svojega službovanja v Gažonu pri Kopru! Vzbudil je v ljudstvu narodno zavest, ustanovil prvo pevsko društvo v tamošnjem kraju, ki se je pod njegovim vodstvom hujno razvijalo. Posvetil je vse moči blaginji dragega naroda. Bil je ljubitelj petja in glasbe. Se kot dijak koprškega učiteljskega prirejal skupno s tovariši koncerte, bil je izvrsten violinist. Zraven tega je imel tak tenor, da je bil znan daleč naokolo. Tudi med šolsko mladino je gojil narodno, pa tudi umetno petje. — Zadnjič je bil v naši sredi 8. sept., ko je prišel na pogreb svoje hčerke edinke. Ni bilo veselo snidenje, a kdo bi si bil mislil, da bo zadnje? Njegova pot ni bila posuta s cveticami, kakor sploh učitelju-trpinu nikdar ni. Njegov kraški kremeniti značaj mu ni dovolil ukloniti glave pred nikomer; možato je nosil pezo življenja. Ravno se je zdela, da je prisijal žarek sreče njegovemu življenju, ko je bil od-poklican. Kličemo mu vsi z žalujočo so-

rekturi bi pač treba popraviti nekatere neskladnosti in nepravilnosti.) Napravil je Trošt s prvim zvezkom svojih zbranih spisov za mladino lep vhod na nivo svoje žetve. Veselim se nadaljevanja. — Naj pisatelja nikar ne moti, da se kritika tuintam izraža nepovoljno. Morda nikjer tako kakor pri Slovencih cepijo dlako, tuhtajo in mrcvarijo, samo da bi ubili dela in delavce, medtem ko na mesto dobrega sami ne morejo postaviti nič boljšega. Sama negacija je produkt domišljavosti in frazerstva.

Proti koleri.

Iz predavanja profesorja Paltauf'a posnemamo:

Naše obrambne odredbe proti koleri slone na bakteriološkim raziskavanju. V prejšnjih časih so morali šele čakati, da se je pripetilo več slučajev, preden so mogli sklepati, da je res kolera. Danes se spoznava to že pri prvem slučaju povsem zaradi česar se morejo nemudoma ukreniti potrebne odredbe. Te gredo za tem, da se bolnik izolira, istotako se izolirajo njegovi strežniki in zdravniki, da se tako pre-

LISTEK.

Ivo Trošt: Moja setev.

Učiteljska tiskarna, Društvo za zgradbo Učit. konvikta in naša Zaveza so začele s hvalevredno požrtvovalnostjo izdati in zalagati leposlovne knjižice —večinoma bogato ilustrovane — namenjene naši mladini. Doslej smo vedno tožili o suši na polju mladinske literature; sedaj prihaja boljša letina, pa zopet ni nekaterim všeč. Nam pa je in mladini tudi. Če ima otrok vse te knjižice in 14 letnikov »Zvončka«, ima že lepo biblioteko, lepo zunaj in znotraj. S kakim veseljem jo gleda! Cela vrsta knjig — to je njegova last! Na polici stoji druga poleg druge; on — tako mlad in majhen — pa je že lastnik tega bogatega imetja! Kadar se mu zdi, kadar začuti potrebo, vzame to knjižico, vzame ono, gleda, bere, misli...

Nič ni preveč knjig. Pač! In sicer v zalogi. Na stotine je slovenskih staršev, posebno veliko med inteligenco, ki zalagajo svoje otroke z brezpomembnimi in dra-